

Rondom Burgemeester Tjepke Haitsma Mulier

Monumenten in Lochem (19)

CeesJan Frank

Aan de rand van het bijna honderdjarige villapark Berkeloord, sinds enige tijd een van rijkswege beschermd stadsgezicht, staat op een door villa's omzoomd pleintje een monumentale herinneringsbank. "Gewijd door de burgerij" staat er op te lezen, evenals de naam van de Lochemse burgemeester T. Haitsma Mulier en de jaartallen 1880 en 1914.

Ruim 34 jaar was Tjepke Haitsma Mulier (1847-1921) burgemeester van de gemeente Lochem, toen hij in 1914 eervol van zijn taak als burgervader werd ontslagen. Op 10 februari 1880 was hij officieel aangetreden, het begin van een lang en succesvol burgemeesterschap, voor hemzelf de voortzetting van dit ambt, dat hij eerder in De Rijp en Graft in Noord-Holland had bekleed. Onder de van oorsprong uit Friesland (Bolsward) afkomstige Haitsma Mulier zou Lochem zich verder ontwikkelen tot een bloeiende gemeente met tal van "moderne voorzieningen", een aangename woonstad, waarvoor rond 1880, juist bij het aantreden van de nieuwe burgemeester, grootse plannen werden ontwikkeld. Al in de jaren zestig en zeventig van de negentiende eeuw was Lochem een aantrekkelijke vestigingsplek gebleken voor welgestelden uit alle windstreken. Zij kwamen af op de fraaie omgeving, de uitstekende weg- en spoorverbindingen en het liberale leefklimaat. De komst van een nieuwe, jonge burgemeester - Haitsma Mulier was bij zijn aantraden 33 jaar - bracht nog meer nieuw elan.

De Nieuweweg en "de vennootschap"

Het burgemeestersgezin bewoonde een prachtige, rond 1880 opgeleverde villa aan de Zwiepseweg, het monumentale Beau Regard, gelegen in een grote tuin, schuin tegenover de entree tot de Nieuweweg. Deze was in de jaren tachtig het paradijsje van 'de vennootschap' (vanaf 1882 "de Lochemse Bouwvereniging"), speciaal opgericht voor de ontwikkeling en de exploitatie van een prestigieuze villabuurt aan de rand van Lochem. Tussen 1880 en 1885 verrezen langs de Nieuweweg, tevens het tracé van de stoomtramlijn naar Borculo, de eerste grote villa's, pensions en het gerenommeerd hotel Stad Lochem. Hiermee werd ook een flinke impuls gegeven aan het toerisme, dat voor Lochem en omgeving een belangrijke inkomstenbron zou worden. In de "vennootschap" zaten de Gebr. Naeff (leerfabrikanten), de Gebr. L. en A.J. Reerink en Zn. (aannemers) en de oorspronkelijk uit Twello afkomstige rentenier W.O. Kerkhoven, heren van aanzien in Lochem, die we bij verschillende initiatieven aan het einde van de negentiende eeuw telkens weer tegenkwamen.

Remonstranten

Een opmerkelijk feit is, dat de leden van de "vennootschap" in 1878 ook betrokken waren bij de oprichting van de Remonstrantse Gemeente in Lochem en de bouw van de kerk, die veel gegoede en ontwikkelde burgers naar zich toe trok. Ook de nieuwe burgemeester, die in 1880 naar Lochem kwam, was een remonstrant! Van het een kwam het ander. Door de aanwezigheid van veel vrijzinnig ingestelde welgestelden ("liberale grootburgers" werden ze ook wel genoemd), die elkaar in kerk en sociëteit troffen, kwam in Lochem een modern sociaal en cultureel leven tot ontwikkeling. Onder andere de remonstrantse dominee A.K.E. Horst speelde hierin een belangrijke rol. Eigentijdse nutsvoorzieningen veraangenaamden het leven in de kleine landstad, de infrastructuur, de volkswoningbouw en de gezondheidszorg werden verbeterd en er ontstonden allerlei culturele voorzieningen zoals de sociëteiten en de schouwburg. Zo stonden dominee Horst, W.O. Kerkhoven en A. Staring in 1885 aan de wieg van het Verfraaiingsgezelschap en vinden we enkele van deze heren, mét burgemeester Haitsma Mulier ook weer rond de tafel in 1888 als er gesproken wordt over de oprichting van de vereniging Het Ziekenhuis, een initiatief van o.a. dominee Horst. Het Lochemse ziekenhuis opende begin 1890 zijn deuren. Dezelfde dominee was ook voorzitter van de commissie van het Volkshuis dat in 1892 feestelijk werd geopend.

Afscheid van de burgemeester

In 1914, Tjepke Haitsma Mulier was 67 jaar, nam hij afscheid van de Lochemse burgers. Hun dankbaarheid voor alles wat in de lange ambtsperiode tot stand was gebracht, werd tot uitdrukking gebracht in de aanbieding van een kloek herinneringsbank. Die kreeg een prominente plek, midden op het Mariaplein, aan de rand van het nieuwste deel van de Lochemse villawijk, Berkeloord, dat rond 1910 volop in ontwikkeling was.

Architect G.J. Postel was verantwoordelijk voor het ontwerp van de fraaie bank, die werd uitgevoerd in baksteen en grijs Beiers graniet. Op de granieten rugleuning lezen we het opschrift: LOCHEMS BURGEMEESTER T. HAITSMA MULIER 1880-1914, GEWIJD DOOR DE BURGERIJ. De veel gefotografeerde bank belandde al snel op ansichtkaarten en in 1915 zelfs in het destijds populaire beeldtijdschrift De Prins. Het Mariaplein kreeg als eerbetoon aan de scheidende burgemeester diens naam, net als één van de nieuwe lanen in het villapark.

Een bijzondere foto

Tjepke Haitsma Mulier beleefde zijn oude dag in het grote familiehuis aan de Zwiepseweg. Daar werd op 11 juli 1921 in de tuin de bij dit artikel geplaatste foto gemaakt, die ik enkele jaren geleden bij toeval in een antiquariaat in Den Haag ontdekte. Links zien we, zittende, de bejaarde oud-burgervader, met achter hem, staand, zijn echtgenote, Gerardina (Gera) Hendrika Gallée. Het jonge gezin ernaast is dat van Tjepkes zoon Tjepco Gerard (1888-1960), die in 1919 in Groningen was getrouwd met Abelia Geziena Haan (1890-1988). Het naar haar grootmoeder vernoemde dochtertje Gerardine Hendrika werd op 11 juli 1920 geboren. De oud-burgemeester overleed op 24 september 1921, enkele maanden na het maken van dit familieportretje. Villa Beau Regard verdween rond 1970 onder de slopershamer, het einde van wat volgens veel oud-Lochemers, één van de mooiste villa's in het stadje was. Aan de burgemeester herinneren in Lochem tegenwoordig alleen nog een lommerrijke laan en de monumentale bank....

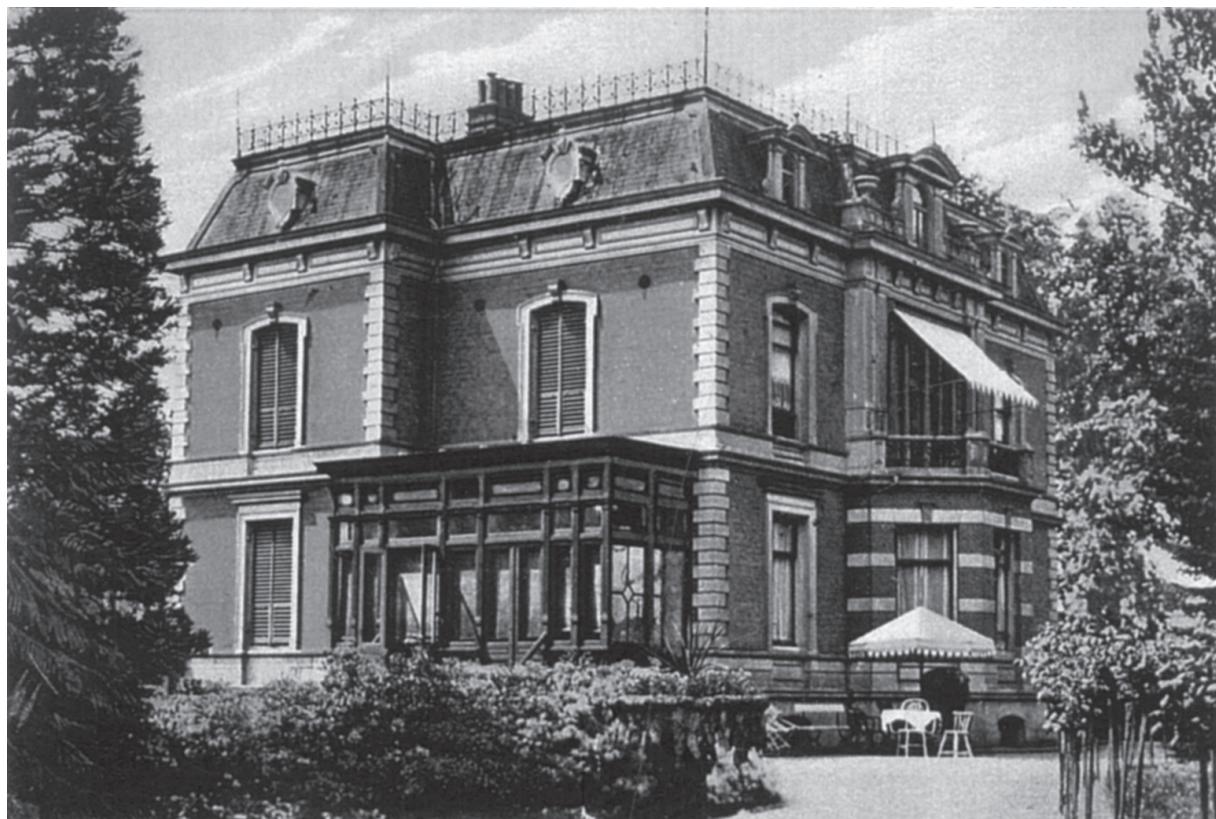
Bronnen:

J.G.M.van Hoorn, "De Nieuweweg in Lochem", in: *Lochem en 't Scholtamp. Artikelen, geschreven en gebundeld ter gelegenheid van het 10 jarig bestaan van de Historische Vereniging Lochem-Laren*, Lochem 1993, p.105-118

Remonstrantse Gemeente Lochem 1879-1979. Feestboek ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan van de Remonstrantse gemeente te Lochem, Lochem 1979

Monumenten Advies Bureau, *Redenerende beschrijving bank Haitsma Mulierlaan z.n., Lochem*, 1991

Website: www.geneanet.org



Villa "Beau Regard" aan de Zwiepseweg in Lochem, rond 1900. Het huis werd lange tijd bewoond door de familie Haitsma Mulier. De villa was een goed voorbeeld van de rond 1880 populaire eclectische stijl, waarbij kenmerken en motieven uit verschillende bouwstijlen in één ontwerp werden toegepast. De rijke afwerking van de gevels en de hoge leien kap met dakbalustrades en zinken dakkapellen geven het huis een bijna Franse allure. Tegenwoordig staat op deze plek de Zwiepsehof, een complex seniorenappartementen (ansichtkaart collectie B. Frank)



Ansichtkaart "Lochem. De Haitsma Mulierbank", uitgegegeven door Magazijn "De Zon", Lochem, No. 3/17 (ansichtkaart collectie auteur). We zien de bank kort na de oplevering in 1914. Het fraaie ontwerp van architect G.J. Postel staat sinds 1992 op de gemeentelijke monumentenlijst.

De "Haitsma Mulierbank" in 2007 (foto auteur)





Boven. Het villapark Berkeloord, gefotografeerd richting Haitsma Mulierlaan, naar een ansichtkaart uitgegeven door de firma C.W.J. Schepers, Lochem (ansichtkaart collectie auteur). Het betreft één van de vroege ansichtkaarten van het nieuwe villapark Berkeloord. De dubbele villa Haitsma Mulierlaan 17-19, die in 1913 op het open perceel midden op de foto zou verrijzen, is hier nog niet aanwezig. In het verschiet is er nog zicht op de molen van Reudink. Rechts de villa Asenga. Ook Berkeloord was een initiatief van het gezelschap, dat de Nieuweweg, zo'n 25 jaar eerder tot een succes hadden gemaakt. De scheidende burgemeester werd er geëerd met een naar hem vernoemde laan.

Over de ansichtkaart is nog een aardig feit te vermelden. Uiterst rechts staat, in de bocht van de weg, een jongen met een bakfiets. Het is blijkbaar een bekende van de afzenders van deze kaart, zo lezen we op de achterzijde. Het opschrift (met schrijffouten) luidt: "Lochem, 14 mei 1913. Waarde broeder en zuster. Daar wij allen nog goed gezond zijn en hopen hetzelfe ook van u allen te hooren. Verder laten wij u weten als dat wij verhuis zijn ons adres is nu achterstraat A 903. Deze kaart staat Gerrit op in zijn slagercostuum met de fiets. Verder ook al geen nieuws. Zijt allen van ons Hartelijk gegroet. G. en B. en de kinderen". De kaart is gestuurd naar "Den Heer H.M. Gerritsen, Mr. Schilder, Jonkerstraat, Apeldoorn". Weet u wellicht meer over de afzender en de slagersjongen Gerrit?



Rechts. Fotokaart familie Haitsma Mulier (collectie auteur).

Op de achterzijde gedateerd en beschreven: "Lochem, 11 juli 1921 Beau Regard. Oom Tjep – Tante Gera, Tjep g. Bea met Gera Haitsma Mulier". De fotograaf was C.J. Horst te Lochem.